

Nr 13

Utlåtande i anledning av motioner om tillsättande av en riksdagens pressombudsman.

I motionerna I: 267 av herr Åkerlund m. fl. och II: 336 av herr Söderström m. fl. hemställas att riksdagen skall besluta om inrättande av en tjänst som riksdagens pressombudsman samt uppdraga åt riksdagens förvaltningskontor att utarbeta de närmare bestämmelserna för pressombudsmannens verksamhet i enlighet med de riktlinjer som anförts i motionerna.

Motionerna

Efter att ha redogjort för hur bevakning av riksdagsarbetets behandling i pressen, radion och televisionen samt fullgörandet av vissa pressombudsmannafunktioner sedan år 1967 försöksvis är organiserade hos riksdagen ställer motionärerna frågan om inte behov föreligger av vidgade insatser. De understryker vikten av att allmänheten kontinuerligt och sakligt hålles underrättad om riksdagsarbetet. Massmedias sovring av det material som härflyter ur detta bedömes som inte helt tillfredsställande. Informationen är, menar motionärerna, alltför ofta inriktad på vad som tros intressera en bredare publik, varvid det sakligt väsentliga kommer i skymundan. Den är också, säger de, ibland starkt influerad av referentens subjektiva inställning eller felaktig; tillrättalägganden erfordras då. För att allmänhetens krav på objektiv information och riksdagsmännens anspråk på korrekt återgivning av deras förslag och anföranden skall tillgodoses bör, anser motionärerna, riksdagens informationsverksamhet få fastare form under ledning av en pressombudsman samt göras mera utåtriktad. Den vidare behandlingen av riksdagens skrivelser bör också kontinuerligt följas.

Tidigare behandling av frågan samt ytterligare uppgifter i anslutning till motionerna

Att frågan om tillsättande av en riksdagens pressombudsman skulle prövas har tidigare föreslagits i motioner vid 1967 års riksdag. Bankoutskottet lämnade i sitt utlåtande över dessa motioner (1967 nr 22) en ganska ingående redogörelse för massmedias bevakning av riksdagsarbetet och för åtgärder som riksdagen vidtagit för att informera om riksdagsarbetet. Utskottet redovisade också vad Publicistklubben och Tidningarnas telegrambyrå AB (TT)

hade anfört i remissyttranden över motionerna. Det förslag som framlagts avstyrktes av utskottet och avlogs av riksdagen.

Av det material som redovisades i nyssnämnda utlåtande lämnas i det följande en sammanfattning, kompletterad med vissa nyare uppgifter.

Beträffande massmedias bevakning av riksdagsarbetet gäller följande. TT får till sin riksdagsredaktion överlämnat allt riksdagens löpande arbetsmaterial och sammanställer på grundval därav kontinuerligt rapporter om nya ärenden. Före kamrarnas arbetsplena sänder riksdagsredaktionen ut förteckningar över ärendena med redogörelser för utskottsbetänkandenas huvudinnehåll. Utförliga referat av kammardebatterna görs och distribueras fortlöpande till tidningarnas referenter, partiernas nyhetsbyråer etc. samt till specialabonnenter i Stockholm och landsorten. På grundval av debattreferaten sammanställs översikter som jämte referat av nya propositioner, motioner etc. sänds till alla teleprinteranslutna abonnenter. Därutöver upprättas journalistiskt upplagda sammanfattningar. Stockholmstidningarna och ett par landsortstidningar har egna medarbetare med ganska fast stationering i riksdagshuset. En omfattande informationsförmedling sker genom partiernas nyhetsbyråer och Förenade landsortstidningar AB.

TT:s material används även av radion och televisionen, vilka dessutom har egna reportrar och referenter och egna direktreportage.

Sedan början av år 1967 förekommer i större utsträckning än tidigare av riksdagen vidtagna åtgärder för information om riksdagsarbetet. Inom första kammarens kansli har en befattningshavare (biträdande jurist) fått till uppgift att följa bevakningen av riksdagens arbete i radio och television. För den sålunda under år 1967 utförda granskningen har viss redogörelse lämnats i utskottets föregående utlåtande, nr 12. Två av kamrarnas heltidsanställda stenografer — båda erfarna journalister — har att inom ramen för den tjänstgöringsskyldighet som åvilar dem utöver stenografiarbetet på motsvarande sätt följa pressens bevakning av riksdagsarbetet. Pressbevakningen sker medelst genomgång av tidningar och fotostatering av relevanta artiklar. Pressöversikter sammanställs och distribueras till kamrarnas ledamöter.

De här nämnda befattningshavarna har också att svara för vissa utåtriktade pressombudsmanuppgifter. Härav har följt en del publicitet.

Remissyttranden över motioner med förslag om en pressombudsmanntjänst inom riksdagen avgavs 1967 av Publicistklubben och TT, vilka båda ställde sig kritiska mot vad som föreslogs i motionerna.

Publicistklubben fann det uppenbart att motionärerna övervärderat pressombudsmannainstitutionens möjligheter att skapa bättre, fylligare och mera framträdande informationer i massmedia. Dessa brukar föredra att gå direkt till nyhetskällan utan att ta omvägen över en pressombudsman. De

reportrar och nyhetsbyråer som förmedlar nyheter från riksdagen måste, framhölls det, liksom eljest sovra informationsmaterialet och bedöma det utifrån ett allmänt nyhetsintresse. Intervjuer kan vara ett nödvändigt komplement till belysning av en frågas behandling. Både massmedias egna önskemål och riksdagsledamöternas vetskap om nödvändigheten av publicitet sades peka på att direktkontakter med riksdagsledamöter och utskottskanslier vore den smidigaste vägen. Om en pressombudsman tillsattes skulle etablerade kontakter likväl alltid finnas vid sidan av denne. Vad utskottsarbetet beträffade fann Publicistklubben att direktkontaktarna redan fungerade tillfredsställande. Tillsättandet av en pressombudsman kunde, anfördes det avslutningsvis, få ett resultat rent motsatt det som motionärerna avsett.

TT fann det obestriddigt att riksdagsmaterialet ganska sällan bjuder på verkliga nyheter, eftersom ärendenas vandring genom olika instanser måste innefatta upprepningar. Materialets omfång tvingar nyhetsorganen att koncentrera sig till ändringar i de ursprungliga förslagen, reservationer etc. De stora, kontroversiella frågorna bevakas emellertid noggrant. *TT* framhöll vidare att dess betungande bevakning av kammardebatterna endast i begränsad utsträckning motsvarades av ett sådant intresse hos abonnenterna att referaten vann någon större publicitet. Enligt *TT*:s mening tillvaratog pressen, radion och televisionen redan varje möjlighet att avvinna materialet intresseväckande detaljer. Att en pressombudsman skulle kunna åstadkomma någon ökning av informationsvolymen betecknades därför som föga sannolikt. När det gällde utskottsarbetet sades erfarenheten ge vid handen att tidningarna föredrog nyheter — om än av diskutabel vederhäftighet — om vilka de trodde sig vara ensamma. Ökad publicitet kunde dock påräknas, om utskottsarbetet gavs större öppenhet eller i övrigt organiserades på ett mera intresseväckande sätt. Anställandet av en pressombudsman skulle, ansåg *TT*, inte underlätta dess egen eller övriga nyhetsorgans verksamhet i riksdagen.

Bankoutskottet uttalade i sitt utlåtande att inga delade meningar torde råda om önskvärdheten av en kontinuerlig, mångsidig och initierad information om riksdagen och dess insats i den politiska beslutsprocessen. Det politiska innehållet i och det politiska resultatet av den parlamentariska verksamheten är, framhöll utskottet, föremål för en intensiv bevakning från pressens, radions och televisionens sida, varvid särskilt *TT* spelar en markant roll. Att vissa insatser i riksdagsarbetet inte beaktades i pressen sades bero på bristande intresse härför hos de enskilda tidningarna snarare än på avsaknad av information till pressen. Inrättandet av en pressombudsmannabefattning förmodades inte kunna få någon nämnvärd betydelse i detta hänseende. Icke avsedd förhandspublicering av gjorda ställningstaganden vore ett uttryck för massmedias intresse för riksdagsarbetet som torde vara oundvikligt oavsett hur den officiella informationsverksamheten utformades.

Utskottet fann de betänkligheter som pressens egna organisationer givit uttryck åt i väsentlig mån vara välgrundade. Samtidigt fann utskottet det dock uppenbart att missnöjet med omfattningen och inriktningen av den information om riksdagsarbetet som förekom icke saknade grund. Beaktansvärda initiativ hade emellertid, framhöll utskottet, på sistone tagits för att förbättra informationsverksamheten. Den försöksverksamhet på informationsområdet som igångsatts under talmanskonferensens överinseende betraktade utskottet som en lovande ansats till en aktivare information om riksdagsarbetet. Utskottet räknade också med att den skulle bli föremål för fortlöpande uppmärksamhet från talmanskonferensens sida och att därvid bl. a. frågan om ledning och samordning av informationsverksamheten skulle bli beaktad.

Utskottet

Utskottet bedömer det som värdefullt att frågan om en utökad och förbättrad information om riksdagen och dess verksamhet på sistone har tilldragit sig betydande intresse. Såsom utskottet framhöll föregående år torde inga delade meningar råda om att det är önskvärt med en kontinuerlig, mångsidig och initierad information om riksdagens insats i den politiska beslutsprocessen. När förslag framläggs om nya institutionella åtgärder för att tillgodose det angivna önskemålet måste emellertid, såsom utskottet också betonade, de föreslagna åtgärdernas ändamålsenlighet noga prövas.

Mot förslaget om inrättandet av en pressombudsmannatjänst hos riksdagen kan olika invändningar anföras, vilka utskottet finner beaktansvärda. En invändning går ut på att en pressombudsman inte skulle kunna nå några nämnvärda resultat i form av ökad publicitet, eftersom det snarare torde bero på bristande intresse hos de enskilda tidningarna än på avsaknad av information, när vissa insatser i riksdagsarbetet inte beaktas i pressen. En allvarligare invändning är att inrättandet av en pressombudsmannatjänst skulle kunna direkt motverka sitt syfte därigenom att de direkta kontakterna mellan å ena sidan massmedia, å andra sidan riksdagsledamöter, utskottskanslier o. s. v. skulle kunna bli störda. Att en icke önskad information om ännu ej offentliggjorda ställningstaganden skulle kunna förhindras genom en pressombudsmans insatser, en tanke som ibland framförts, bedömer utskottet som osannolikt.

Vad här sagts innebär ingalunda något avståndstagande från uppfattningen att riksdagen bör sträva efter att göra en aktivare insats på informationsområdet. Såsom utskottet ovan redovisat bedrivs sedan omkring ett år en betydelsefull verksamhet i detta syfte med utnyttjande av den utökade personal som numera står till riksdagens förfogande. Verksamheten har främst inriktats på ett studium och tillgodogörande av den information om riksdagen som massmedia tillhandahåller. Den granskning som verkstälts

av radio- och TV-programmen om riksdagen och som utskottet berört i sitt föregående utlåtande, nr 12, synes ge en god grund för de överläggningar om dessa programs framtida utformning som skall äga rum mellan företrädare för riksdagen och för Sveriges Radio. Talmanskonferensen har såsom nämnts tillsatt en särskild kommitté för att handha dessa överläggningar. Den genomgång som sker av pressens material från riksdagen bör på samma sätt kunna ge uppslag till förbättring av riksdagsledamöternas och riksdagsorganens kontakter med pressen. Även för en mera utåtriktad pressombudsmannaverksamhet, något som motionärerna efterlyser, torde den nuvarande organisationen ge utrymme. Av vad utskottet ovan anfört framgår dock att utskottet inte delar motionärernas mening om vilken omfattning som bör ges åt en sådan verksamhet.

Utskottet kvarstår sålunda vid sitt ställningstagande föregående år och vill inte tillstyrka att en särskild pressombudsmannatjänst inrättas. Självfallet räknar utskottet liksom tidigare med att den redan inledda verksamheten på informationsområdet fortsätter och att talmanskonferensen fortlöpande ägnar uppmärksamhet åt den närmare utformningen av denna verksamhet.

Vad beträffar den av motionärerna nämnda särskilda uppgiften för en pressombudsman att följa den vidare behandlingen av riksdagens skrivelser vill utskottet framhålla att en redogörelse för skrivelsernas behandling årligen avges till riksdagen (senast Kungl. Maj:ts skrivelse 1968 nr 3) och att en granskning av behandlingen hos Kungl. Maj:t av dessa skrivelser numera regelmässigt verkställs av konstitutionsutskottet i samband med dess dechargegranskning (se KU:s mem. 1967 nr 34, s. 8).

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet,

att riksdagen avslår motionerna I: 267 och II: 336.

Stockholm den 5 mars 1968

På bankoutskottets vägnar:

NILS STÄHLE

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Palm (s), Åkerlund (h), Hilding (fp), Lundin (s)*, Lundberg (h) och Mattsson (cp)*;

från andra kammaren: herrar Regnéll (h)*, Hagnell (s)*, Berglund (fp), Franzén i Motala (s), Larsson i Umeå (fp), Ekström i Iggesund (s), Haglund (s) och Antonsson (cp).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Åkerlund (h), Lundberg (h), Mattsson (cp), Regnéll (h) och Antonsson (cp), vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Utskottet bedömer det — — — (= utskottet) — — — den politiska beslutsprocessen.

Såsom utskottet ovan redovisat bedrivs sedan omkring ett år med utnyttjande av den utökade personal som numera står till riksdagens förfogande en betydelsefull verksamhet i syfte att få till stånd en mera aktiv informationsinsats från riksdagens sida. Hittills har emellertid denna verksamhet främst inriktats på ett studium och tillgodogörande av den information om riksdagen som massmedia tillhandahåller. Den granskning som verkställts av radio- och TV-programmen om riksdagen och som utskottet berört i sitt föregående utlåtande, nr 12, synes ge en god grund för de överläggningar om dessa programs framtida utformning som skall äga rum mellan företrädare för riksdagen och för Sveriges Radio. Talmanskonferensen har såsom nämnts tillsatt en särskild kommitté för att handha dessa överläggningar. Den genomgång som sker av pressens material från riksdagen bör på samma sätt kunna ge uppslag till förbättring av riksdagsledamöternas och riksdagsorganens kontakter med pressen.

Utöver den insats som sålunda görs är enligt utskottets mening en vidgad, mera utåtriktad pressombudsmannaverksamhet erforderlig. Pressen, radion och televisionen kan självfallet inte redovisa hela det omfattande material som härflyter ur riksdagsarbetet. För såväl allmänheten som riksdagens ledamöter måste det vara angeläget att vid sovringen av materialet iakttages att informationen om riksdagsarbetet korrekt återger det sakligt viktiga i förslag och debattinlägg. Inriktningen synes emellertid alltför ofta vara den att man ur materialet söker utvinna främst vad som bedömes vara av intresse för en bred publik, varvid det sakligt väsentliga kan komma i skymundan. Detta medför att informationen ibland blir missvisande, även om referenten bemödat sig om att göra framställningen så korrekt som möjligt. Det kan inte heller undvikas att framställningen ibland blir mer eller mindre influerad av referentens subjektiva inställning eller felaktig, därför att denne inte i erforderlig grad behärskar sakfrågan. I sådana fall bör åtgärder vidtas för att riksdagsledamöternas intentioner på ett adekvat sätt skall komma till allmänhetens kännedom.

Med hänsyn till vad här sagts bör enligt utskottets mening övervägas att ge riksdagens informationsverksamhet en fastare form. En av de åtgärder som kan komma i fråga är att anställa en särskild pressombudsman såsom ansvarig för verksamheten. Denna bör i så fall göras mera utåtriktad än för närvarande i syfte att främja en kontinuerlig, saklig och objektiv informa-

tion om riksdagsarbetet. Där så befinnes erforderligt bör tillrättalägganden och kompletteringar av publicerade meddelanden göras. Att detta bör ske i samverkan med representanter för vederbörande massmedia är naturligt. Härutöver må framhållas önskvärdheten av en ökad allmän upplysningsverksamhet rörande riksdagen som kan nå ut till skolor, folkrörelser o. s. v. samt till pressen och allmänheten.

Att föranstalta om den utredning som kan erfordras för att åstadkomma en lösning enligt de riktlinjer som utskottet här angivit torde lämpligen böra anförtros åt talmanskonferensen, under vars överinseende riksdagens redan förekommande verksamhet på informationsområdet bedrivs.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 267 och II: 336 måtte uppdraga åt talmanskonferensen att föranstalta om en utredning rörande riksdagens utåtriktade informationsverksamhet i enlighet med vad utskottet ovan anført.»